

DE ZEVENDE GROEPSPRAKTIJK

CARL CAUWENBERGH

DE ZEVENDE GROEPSPRAKTIJK

© 2025 by Carl Cauwenbergh & de Scriptomanen vzw
Coverontwerp : Carl Cauwenbergh
www.scriptomanen.org
www.carlschrijft.blogspot.com
contact: info@inter-actief.be

NUR 320

Niets uit deze uitgave mag, op welke wijze ook, worden
overgenomen zonder de uitdrukkelijke schriftelijke
toestemming van de uitgever.

1 – PLOTS IS ZE WEG (1995)

Zoals gewoonlijk werk ik die donderdag alleen in onze Mechelse huisartsenpraktijk. De andere weekdays verdelen mijn collega Hilde en ik de huisbezoeken en raadplegingen, volgens een vast schema. Maar vandaag doe ik zelf alle medische contacten met de hulp van ons secretariaat.

Voor Hilde is dit echter geen vrije dag. Ze gaat op donderdag naar het kantoor van Geneeskunde voor de Derde Wereld in Brussel. Ze is voorzitter van deze vereniging die zich inzet voor medische projecten in verre landen als Congo, Cuba en de Filipijnen. Voor haar is dit een dag van veel vergaderen, infomateriaal ontwerpen, aanvragen voor projectsubsidies opmaken, contact onderhouden met ontwikkelingsorganisaties in binnen- en buitenland. Ik weet dat ze daar nuttig werk doet en zo steun ik vanuit ons medisch huis haar projecten voor een andere en betere wereld.

Donderdag is het meestal rustig in de praktijk. Dat is ook zo op 30 maart 1995. Met wat extra inspanning vang ik het klinisch werk vlot op. Mijn dag verloopt volgens plan met ochtendconsultaties, middagvisites, avonddraadplegingen en ten slotte enkele huisbezoeken. Daarna schakel ik de praktijktelefoon door naar mijn privénummer, sluit het gebouw en rij met de auto naar huis. Moe maar tevreden.

Die avond kom ik rond negen uur thuis. Onze twee dochters liggen boven te slapen. Tine, tien jaar, en Jana, acht jaar – ze hebben morgen nog een schooldag. Mijn vrouw Mirjam kijkt TV in de woonkamer en ik loop door naar de keuken, richting koelkast. Ze kijkt me even aan.

‘Ik heb met de kinderen al warm gegeten. Jouw bord staat in de ijskast. Zet het maar even in de microgolf.’

Een half uurtje later ga ik naast haar zitten. Terwijl ik wat verstrooid TV kijk, zak ik gezellig weg in de sofa.

Dan rinkelt de telefoon in de living.

Nog een laat huisbezoek? denk ik. Dat gebeurt niet vaak.

‘Hallo, met dokter Carl.’

‘Collega Cauwenbergh? Met de MUG-arts van UZ Gent.’

Ik sta perplex: een oproep van het Medisch Urgentie Team van het Universitair Ziekenhuis in Gent...

De stem in de telefoon gaat verder:

‘We zijn opgeroepen voor uw collega Hilde. Die is onwel geworden tijdens haar voordracht hier.’

Nu ben ik mee: geregeld geeft Hilde les in een auditorium aan studenten geneeskunde over haar projecten in de Derde Wereld. Vanavond blijkbaar in Gent.

‘Uw collega doet een hartstilstand. We zijn met de reanimatie bezig. Weet u soms welke medicatie ze neemt?’

‘Dat weet ik niet, sorry... Haar hartspecialist ken ik wel.’

‘Oké, zegt u maar...’

Ik geef snel de contactgegevens door.

De stem is kordaat. ‘We brengen haar nu naar het UZ. Zo nodig nemen we terug contact met u op.’

De lijn wordt verbroken en ik sta er verdoofd bij. Door de aanhoudende pieptoon van de telefoon leg ik routinematig de hoorn neer.

Mirjam heeft ondertussen de TV uitgezet en kijkt me vanuit de zetel bezorgd aan.

‘Wat scheelt er? Je ziet zo bleek.’

‘Hilde is onwel geworden in een leslokaal in Gent. Een hartstilstand. De MUG voert haar naar het ziekenhuis.’

‘Wat is er juist gebeurd?’

‘Ik ken geen details, ze zijn volop aan het reanimeren... misschien bellen ze me straks terug op.’

Zo zitten we stilletjes te wachten. Dit is ernstig... Ik hoop het beste, maar Mirjam is er niet gerust in. Als verpleegster op de spoeddienst kent zij de ziekenhuiswereld beter dan ik.

Minuten kruipen voorbij. Vol spanning en onzekerheid. Stom toch, ik vervloek mezelf dat ik niet beter kon helpen.

Al zeven jaar werken we samen voor onze patiënten, maar medisch weten Hilde en ik amper iets over elkaar. Ik herinner me wel dat ze van bij haar geboorte een ernstige hartafwijking heeft en dat ze daarvoor als kind drie ingrepen onderging. Maar ze spreekt er nooit over en de grote littekens van haar operaties verstoopt ze discreet.

Een dik uur later opnieuw telefoon. Ik neem snel op.

‘Carl, ik heb slecht nieuws. Hilde is zonet overleden.’

Ik herken de stem van Frans, onze nationale voorzitter van Geneeskunde voor het Volk.

‘Hilde is ineengezakt tijdens haar les voor studenten geneeskunde en die zijn haar onmiddellijk beginnen reanimeren. Het urgentieteam was er vlug bij en heeft alles gedaan wat kon. Maar haar hart is definitief gestopt.’

Haar hart, dus toch haar aangeboren zwakke plek. En dan nu, plots is ze weg... Zo jong, amper tweeëndertig jaar.

‘Carl, binnenkort komt haar familie naar Mechelen. Jij kunt hen de volgende dagen best bijstaan voor de begrafenis.’

‘Ja... en de patiënten dan?’ zeg ik automatisch.

‘Morgenvroeg neemt een van onze dokters de praktijk van jou over en die blijft je minstens enkele weken helpen. Ik regel dat, daar moet jij niet over piekeren. Je hebt al genoeg te verwerken. Probeer vannacht wat te slapen, het worden zware dagen.’

Mirjam heeft het verdict al van mijn gezicht gelezen.

‘Is ze dood?’

Ik knik maar kan niet antwoorden. Mijn stem blokkeert en de tranen komen op.

‘Oh nee, Hilde...!’ zegt ze en we nemen elkaar troostend in de armen.

Dit had ik niet verwacht. Zo ineens, zonder afscheid is Hilde ons ontglipt.

Mijn vrouw en ik beseffen allebei dat die hartstilstand haar overviel op de best mogelijke plek. Omringd door medische studenten, kordate hulp ter plaatse met hart-

massage, heel snel de professionele tussenkomst van de MUG, vliegensvlug naar het universitair ziekenhuis vlakbij... Als Hilde enige kans maakte om er levend door te komen, dan had het niet beter kunnen lopen.

Dit had evengoed tijdens de nacht in haar appartementje kunnen gebeuren. In haar slaap overleden, alleen en zonder hulp. Maar nu was ze in volle actie, voor wat ze het liefste deed: jongeren in ons land enthousiasmeren voor zinvol en bevrijdend medisch werk in de Derde Wereld. Die gedachte is ons een troost, maar het blijft een pijnlijk verlies.

‘Elf uur... Wie zou ik in Mechelen nu nog verwittigen?’

‘Misschien toch Karl?’

Ik bel de voorzitter van onze Mechelse praktijk en vertel hem het slechte nieuws.

‘Sorry dat ik je wakker heb gebeld.’

‘Nee, integendeel, goed dat je me direct verwittigt. Hilde toch... Dit is een zware klap... zo onverwacht. Ik kom morgenvroeg naar de praktijk, dan spreken we verder. Er valt veel te regelen.’

‘Oké, bedankt Karl. Haar ouders komen binnenkort ook.’

‘Voor hen is het nog het ergste... Tot morgen.’

Ik voel me gesterkt dat Karl altijd klaar staat om te helpen. Ik zal zijn steun nodig hebben.

Probeer wat te slapen, dat was een goede raad van Frans. Maar het lukt me amper om rustig in bed te blijven. En ik voel dat Mirjam ook ligt te woelen. Allerlei situaties met Hilde flitsen door mijn hoofd. En ik probeer minutieus ons ultieme moment samen te reconstrueren.

Gisteren, woensdag, zagen we elkaar voor het laatst. Rond vijf uur vertrok ik na mijn consultaties naar huis. Maar eerst ging ik even naar de keuken op de eerste verdieping, want ik hoorde Hilde even daarvoor de hall binnen komen en de trap op lopen. Om halfzes start haar avondraadpleging.

Ik opende de keukendeur en zag haar aan tafel eten, soep met een broodje. Ze keek uit het raam, naar de grote boom in de tuin van de achterburen.

‘Hilde, ik ben ermee weg. Tot vrijdag.’

‘Oké, nog iets voor mij?’ Haar stem klonk vermoeid.

‘Er is zonet een avondbezoek aangevraagd.’

Ze keek me even zwijgend aan.

‘Zal ik daar anders nu al langsgaan? Het ligt op mijn weg naar huis...’

Ze glimlachte even en knikte dankbaar.

De volgende morgen zag ik in onze werkagenda dat ze die woensdagavond zelf geen huisbezoek had. Nu, woelend in mijn bed, prijs ik me gelukkig dat ik die enige avondvisite van haar overnam. Ik had de indruk dat ze zich die woensdag moe voelde. Maar zoiets openlijk zeggen, nee, dat was niet haar stijl. In feite is ze zeven jaar lang nooit afwezig geweest wegens ziekte: Hilde deed altijd haar job.

Vrijdagmorgen brengen Mirjam en ik onze dochters vroeg naar school en rijden verder naar het medisch huis. Daar zijn de vervangende collega en onze secretaresse volop in overleg. Ze verzekeren me dat ze alles onder controle hebben.

‘Gaan jullie beiden maar boven een koffie drinken,’ is hun boodschap.

Karl, de voorzitter van Geneeskunde voor het Volk Mechelen, zit al met een kopje aan de tafel. Hij is druk bezig met allerlei notities. We begroeten elkaar in stilte. Ik kan Hildes aanwezigheid in de keuken bijna voelen.

‘Ik maak een lijstje van wat we in Mechelen kunnen organiseren voor Hilde,’ zegt Karl. ‘Natuurlijk alles in samenspraak met haar familie, het is maar een voorstel.’

Dat klinkt oké voor mij.

We maken een planning om deze voormiddag onze nauwste contacten op de hoogte te brengen. Er moeten allerlei zaken geregeld worden en daar is veel hulp bij nodig: een rouwbericht verzenden naar de pers en tal van organisa-

ties, een programma en uitnodiging voor een herdenking maken, medewerkers voor de herdenking optrommelen, een grote zaal huren... Karl neemt de coördinatie van al die opdrachten op zich.

Ons overleg valt even stil. Hilde zweeft door ons hoofd... en dan zetten we weer door. Het moet.

Mirjam vertrekt naar haar werk. Karl gaat enkele dringende telefoons doen.

'Ik ga beneden kijken of ik medisch iets kan doen,' zeg ik. Maar daar sturen ze me naar huis.

De rest van de dag loop ik thuis wat verdwaasd en rusteloos rond. Ik kan moeilijk geloven wat ons overkomt.

Op zaterdagmorgen komen Hildes ouders naar onze Mechelse praktijk. Vader Jan en moeder Jet zijn gisteren overhaast uit hun vakantie in Spanje teruggekeerd. Opnieuw zitten Mirjam en ik in de keuken. We drinken thee met het oudere koppel en delen onze verhalen over Hilde. Haar leven, haar hart, haar jeugd, haar werk, haar dood. De sfeer is bedrukt, verdrietig. Maar we vinden veel steun bij elkaar. We kijken in stilte samen uit het keukenraam naar die grote boom vol bloesems, zoals Hilde die onlangs nog zag. Onbegrijpelijk dat ze er niet meer is...

Ons medisch huis is vandaag uitzonderlijk gesloten, maar Karl heeft een vrijwilliger gevonden om het secretariaat open te houden. Dat blijkt nuttig want de telefoon staat niet stil. En er komen geregeld vrienden en patiënten langs, met rouwkaartjes en bloemen.

Al die geluiden beneden dringen boven in de keuken tot ons door. Na een tijdje maakt vader Jan ons gesprek concreet.

'Carl, wil je me helpen?'

'Natuurlijk Jan. Wat kan ik doen?'

'Ken jij hier in de stad een begrafenisondernemer?'

Zijn vraag wordt het startpunt van een heel emotionele week. Het is mijn eerste ervaring met het organiseren van een uitvaartplechtigheid. Ik maak het allemaal intens

mee, vanop de eerste rij. De zakelijke en serene afspraken voor het vervoer van Hildes lichaam van Gent naar Mechelen, voor de laatste groet in het Mechels mortuarium, voor de crematie in Vilvoorde met afscheid in intieme kring. Mirjam en ik leren de familie van Hilde op enkele dagen tijd beter kennen, in ons gedeeld verdriet. Vooral haar ouders, haar broer Dirk en haar zus Rita. Zij worden een deel van onze familie en die natuurlijke band is voor altijd gebleven. Sinds die week beschouw ik Hilde als een overleden jongere zus.

Ondertussen stromen de reacties in onze praktijk dagelijks binnen. Het secretariaat krijgt tientallen telefoons vol ongeloof, verdriet, woorden van troost en sterkte. Iedere dag groeit de stapel postogrammen en kaartjes met medeleven, verbijstering, spijt, moed en dankbaarheid. Op het prikbord in de wachtzaal lees ik:

Onze innige deelneming bij dit veel te vroeg overlijden van Hilde. We zijn dankbaar haar gekend te hebben.

Hilde was er altijd voor ons als het nodig was. Maar ze was meer dan huisarts, ze was zeer gemoedelijk en eenvoudig in de omgang.

Hoe kort ook, haar leven was rijk en zinvol in volle overgave aan de medemens.

Hilde, we vonden je een dynamische, moederlijke, warmhartige en bekwame dokter. Ook hebben we bewondering voor je sociaal engagement. We missen je en zullen je nooit vergeten.

Hartverwarmende woorden van patiënten en vrienden, vanuit de medische sector, sociale en culturele verenigingen, vakbondsmensen... Ik laat me vertellen dat er op haar kantoor in Brussel faxberichten, brieven en tele-

foons binnenkomen van overal, vooral van haar contactpersonen in de Derde Wereld.

Met enkele verenigingen organiseert onze praktijk een afscheidsviering op zaterdag 8 april. De Mechelse stadsfeestzaal op de Botermarkt loopt vol. Familie, vrienden, patiënten en sympathisanten houden een mooie herdenking. Het wordt een programma met zang, toespraken en een bloemenhulde rond het podium, met als centrale blikvanger een grote foto van Hilde.

Naast vele anderen hou ik een korte toespraak.

Hilde,

Omdat je sinds donderdag zo plots weg bent, schrijf ik je even.

In feite schrijven we elkaar vaak, haast elke dag, sinds je in onze praktijk kwam werken. Meestal op kleine blaadjes, en dan zet ik bovenaan telkens HVO, jouw initialen.

Ik wil je voor alles bedanken, Hilde.

Je hebt de praktijk echt vooruit getrokken. Regelmatig kwam je met plannen om onze werking te verbeteren.

Je hebt de wereld, vooral de Derde Wereld, in onze groepspraktijk binnengebracht. Je ontving brieven en faxberichten uit verre landen, voor jou van dichte vrienden. Toen je op de bovenverdieping van de praktijk woonde, stelde je me geregeld voor aan je vele internationale gasten, vaak uit de Filipijnen. Onze praktijk leek soms meer op een internationaal hotel.

Het zal al die gasten en je vele vrienden ook zijn opgevallen dat rood jouw lievelingskleur is. In je keuken: de rode broodtrommel, de rode afvalemmer, de rode waskom. In je badkamer: de rode vloermatjes, de rode kam, het rode zeepbakje.

Rood, zo zag jij het leven.

Rood, Hilde, zo zal je bij mij verder leven.

2 – MIJN STUDIEKEUZE (1974)

Polshorloge

Aan het einde van het middelbaar onderwijs stelt onze leerkracht wiskunde zijn laatste vraag. Het is géén wiskundige oefening, maar een belangrijke levensvraag: ‘Wat ga jij verder studeren?’ Zo stapt hij langzaam door onze klas van twintig jongens en hij staat stil bij elke bank. Veel klasgenoten antwoorden vlot: hun keuze ligt vast, soms al jaren. Enkelen aarzelen nog tussen twee richtingen.

Zelf heb ik lang getwijfeld over een taalstudie, want ik lees graag, ook in het Frans of Engels. Als beroep kan ik dan leraar of journalist worden. Maar ik wil iets doen om zieke mensen te helpen, iets concreet. De leraar staat naast mijn bank en kijkt me aan met een vragende blik. Mijn antwoord klinkt beslist: ‘Ik kies voor geneeskunde.’

Mogelijk heeft mijn overleden opa – in mijn onderbewustzijn – impact gehad op mijn prompte replek. Hij was de vader van mijn moeder, tegelijk mijn dooppeter, en de enige persoon in mijn familie met een link naar de gezondheidszorg. In zijn jonge jaren reed hij met de fiets langs mensen thuis om hun lidgeld voor de mutualiteit op te halen. Als bode van de ziekenkas werkte hij in Leuven, tot hij na de oorlog met zijn vrouw en kinderen verhuisde naar Mechelen. In die stad werd hij in 1946 aangesteld als secretaris voor de mutualiteit en bouwde hij mee een coöperatieve keten van apotheken uit. Na een korte ziekte stierf hij in 1964 en ik erfde als achtjarig petekind zijn gouden polshorloge.

‘Ik moest je dit geven,’ zei mijn oma. ‘Je opa kreeg die klok in 1958 bij zijn jubileumviering voor trouwe dienst aan de ziekenkas. Kijk, op de onderkant staan de datum en het logo van de mutualiteit gegraveerd...’

Ik heb zijn horloge heel lang gedragen, er vaak naar gekeken en ze altijd zorgvuldig bewaard. Spijtig dat hij zo jong

overleed, amper zevenenvijftig jaar. Ik heb nooit de kans gehad om naar zijn ervaringen te vragen bij het oprichten van 'zijn' Mechelse apotheken. Hij had me advies kunnen geven over mijn toekomstplan in de medische wereld.

Terwijl de leraar zijn rondvraag in de klas verderzet, besef ik het vaag. Zeven jaar studies, het wordt een hele kluit om huisarts te worden. In het beste geval ben ik vijftientwintig wanneer ik afstudeer. Voor mij kan er geen sprake van zijn om daarna nog eens vijf jaar te specialiseren. Dat duurt te lang en het is te duur.

Ik ben er mij diep van bewust dat deze studiekeuze een grote financiële inspanning van mijn ouders vraagt. Maar vooral mijn moeder is gedreven om haar drie kinderen de optie op hogere studies te geven. In 1949 was ze achttien, zoals ik nu. De oudste dochter van vijf kinderen, ze woont bij haar ouders in Mechelen. Haar jeugddroom is aan de Leuvense universiteit studeren, net als die duizenden studenten die ze vroeger jaar in jaar uit zag rondlopen in haar geboortestad. Maar de beperkte middelen thuis, onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog, maken dat onmogelijk. Ze gaat op kantoor werken en in 1952 trouwt ze met mijn vader. In 1954 is de financiële situatie van haar ouders al fel verbeterd en haar drie jongere broers en jongste zus kunnen allemaal een hogere opleiding volgen. Hoe dan ook, mijn moeder heeft de persoonlijke ontgoocheling over haar gemiste universitaire opleiding omgezet in een besluit voor het leven: 'Al mijn kinderen mogen later verder studeren.' En mijn vader staat daar volledig achter. Dat blijkt duidelijk wanneer ik mijn studiekeuze aan mijn ouders voorleg.

'Is het voor jullie goed dat ik voor huisarts ga studeren?'

Op dat moment volgt mijn oudere zus in Leuven al drie jaar colleges voor advocaat aan de faculteit rechten, een opleiding van vijf jaar. Ik vraag hun akkoord om nog langere studies te starten en mijn jongere broer kan later ook universitaire studies overwegen.

'Hoelang duurt de opleiding geneeskunde eigenlijk?'

vraagt mijn moeder.

‘Zeven jaar. Als ik ieder jaar slaag...’

Ze kijken elkaar kort aan en dan volgt prompt hun antwoord. ‘Dat komt in orde, jongen.’

Vakantiejob

Die zomer wil ik een maand vakantiewerk in een zorginstelling doen. Zo kan ik even toetsen of ‘werken met zieke mensen’ me wel ligt. In mijn familie, zeker langs vaderskant, staan ze bijna allemaal voor de klas. Het zijn vooral onderwijzers, zoals mijn vader. Sommige nonkels zijn ondertussen schooldirecteur geworden, in de voetsporen van mijn overleden grootvader. Ook veel neven en nichten werken als leerkracht. Rationeel gezien zouden taalstudies me vlot lanceren in het veilige onderwijslandschap, maar eigenlijk wil ik liever arts worden in die onbekende medische wereld.

Ik vind snel werk als jobstudent in een grote gesloten psychiatrische instelling met meerdere paviljoenen in een groot park. In een van die lage gebouwen mag ik mee instaan voor de zorg van een vijftigtal chronische patiënten. Allemaal oudere vrouwen, die er al jaren wonen en niet bedlegerig zijn.

Op mijn eerste werkdag geeft het diensthoofd me een korte rondleiding. Bij de inkomhal krijg ik van haar een grote sleutelbos.

‘Verlies die sleutels niet, hang ze met dit lint vast aan je schort,’ zegt ze. Van dan af draag ik die zware, rammellende ring overal rond.

‘We zullen eens zien of je vlot binnen raakt. Ga maar voorop,’ moedigt ze me aan.

Als een cipier zoek ik telkens naar de juiste sleutel: voor de buitendeur, voor de beneden- en bovenverdieping, voor de apotheek, voor de keuken, voor de slaapzalen.

‘Na een tijdje gaat dat sneller. Laat vooral niemand buiten glippen als je een sleutel gebruikt.’

Terwijl we rondlopen, stelt ze me voor aan enkele vaste personeelsleden. 'In deze vakantieperiode is er minder volk. Hier werken vooral vrouwen, ook nog enkele nonnen van het klooster vlakbij.'

Hier en daar wijst ze me op rode alarmknoppen aan de muur: 'Druk daar driemaal op, kort-lang-kort, mocht er een noodsituatie ontstaan. Iemand die plots agressief wordt...'

Ik kijk blijkbaar wat bezorgd.

'Maar als man zullen ze u niet zo snel aanvallen,' klinkt het geruststellend.

Vrij vlot word ik gewoon aan het ritme van de dagelijks zorg. Ik werk mee in de dag- of avondploeg.

In de ochtend helpen we de dames zich te verfrissen en aan te kleden. Driemaal per dag stimuleren we hen bij het eten: om acht uur, om twaalf uur en om vijf uur. In het grote salon speelt overdag een radio voortdurend luistermuziek. Daar zitten in de voor- en namiddag veel zieken in een zetel te suffen, tegen zichzelf te praten... of soms beginnen ze plots te roepen. Een twintigtal zitten rond een grote tafel en doen wat handwerk. De meest alerte en handige bewoners voeren urenlang een repetitief werkje uit, zoals in een beschutte werkplaats. Enkelen wandelen rusteloos op en neer door de ellenlange centrale gang van het gelijkvloers. Een schuifelprocessie, tot aan de buitendeur en terug.

Veruit de meesten zitten 'onder de pillen'. Vlak voor etenstijd staan ze in een lange rij aan de verpleegpost aan te schuiven voor hun medicatie. Hun mengeling pillen zit in een klein potje. Ze gieten de veelkleurige mix in hun mond, in hun plastic bekertje krijgen ze water en dan drinken ze om alles in één keer door te slikken. Ten slotte moeten ze hun mond opendoen en hun tong naar mij uitsteken om te controleren of ze daadwerkelijk hun medicijnen hebben ingenomen. Daarnaast staat er nog een rij om vloeibaar medicijn te nemen, zoals een soeplepel si-

roep of druppels op de tong of in de ogen. De hele operatie is goed georganiseerd, op naam en nummer, en verloopt efficiënt. Toch vindt de kuisploeg af en toe enkele pillen. Ik ontdek er zelfs een in een plantenbak.

Eenmaal per week gaan ze allemaal in bad. Dat doen de meesten graag, en het blijkt moeilijk om het tempo in de zes badkamers voldoende hoog te houden om iedereen binnen de tijd te wassen en daarna propere kleren aan te trekken.

Het contact met het vast zorgpersoneel is aangenaam. Ze weten snel dat ik geneeskunde wil studeren. 'Ah, naar de universiteit... We zullen u eens wat bijbrengen dat ze u daar niet leren... Kunt gij een bed opmaken?'

Ik dacht dat te kunnen, maar blijkbaar toch niet... Ik leer van de vaste verzorgsters allerlei technieken: een bed verschonen en opmaken, een luier vervangen, een bedbad geven, een mobiele tilrobot gebruiken, oogdruppels correct toedienen,... 'Ondertussen met je patiënt praten, Carl. Probeer zoveel mogelijk contact te leggen.'

Omstreeks zes uur 's avonds stijgt de spanning rond de slaapkamers. De deuren zijn sinds vanmorgen gesloten, maar nu wordt al eens aan de klink gevoeld of ze nog niet los is. Meer en meer verzamelen ze in stilte bij hun slaapzaal, met vragende blik. En iedere avond klinkt hetzelfde antwoord: 'Nee, het is nog wat te vroeg.' Zodra de deuren open gaan, volgt er een kleine stormloop met licht geduw om als eerste binnen te raken. Rond zeven uur ligt iedereen in bed. Het is nochtans zomer, volop daglicht.

Ik kan moeilijk bevatten dat die vrouwen hier zo hun leven doorbrengen. Slechts een klein aantal gaat al eens buiten, op uitstap of naar de dokter, en altijd onder begeleiding. Soms krijgt iemand bezoek in de kleine spreekkamer, of mag even in de tuin met familie. Maar veel beweging zie ik er niet, toch niet in het paviljoen zelf. De dagen kruipen traag en gelijkmatig voorbij.

Blijkbaar is men tevreden over mij want op het einde van mijn vakantiejob mag ik nog enkele dagen extra komen,

als nachtoppas. 'En volgend jaar zien we je graag terug,' zegt het diensthoofd wanneer ik op mijn laatste werkdag de zware sleutelbos aan haar teruggeef.

Mijn belangrijkste gevoel is dat ik dit menselijk zorgcontact, in zijn vele facetten, graag doe. Ik probeer contact te leggen en wil de mensen graag helpen. Als hun kous niet goed zit, als ze van het toilet komen, als ze gemorst hebben, als ze iets vertellen, als ze er wat verloren bijstaan...

Op kot

Na deze positieve ervaring als jobstudent besluit ik me in te schrijven voor de opleiding geneeskunde. Dat kan in 1974 vlot, want er is geen ingangsexamen. Zonder enige toelatingsproef kan ik de dure opleiding starten. Het is ook waarschijnlijk dat ik dat eerste jaar een universitaire studiebeurs zal krijgen. Dat is allemaal te danken aan de democratisering van het hoger onderwijs, een resultaat van de studenteneisen sinds mei 1968.

Begin augustus rijdt mijn moeder me met de auto naar Leuven. Ze voelt zich thuis in haar geboortestad en kent er nog altijd de weg. Samen stappen we in de Naamsestraat naar de Universiteitshal. Door een houten deur in de brede poort komen we terecht in een imposant gebouw, een gerenoveerde middeleeuwse lakenhal met veel rondbogen. Ik volg de wegwijzers naar de balie voor 'inschrijving nieuwe studenten'. De hele procedure verloopt aan verschillende opeenvolgende tafels: eigen documenten en diploma's tonen, allerlei papieren invullen, mijn studentenkaart en een stadsplan krijgen. Mijn moeder wijkt geen meter van mijn zijde. Ik denk dat ze zelf geniet van dit ritueel, misschien ziet ze zichzelf in gedachten aanschuiven voor haar eigen inschrijving. Ik weet dat ze minstens blijft werken tot het einde van de hogere studies van haar drie kinderen.

Nadien gaan we in het centrum langs bij haar oude tante, een beleefdheidsbezoekje met een taartje. Als we naar

Mechelen terugrijden, bespreken we de volgende stap.

‘We moeten nu snel een kot vinden.’

Ze stelt voor iets te zoeken in de buurt van de peda voor meisjes waar mijn zus een studentenkamer heeft. Dat lijkt me een goed idee. Daarbij heb ik een persoonlijke vraag.

‘Herinner je je mijn vriend Mark nog? We zaten samen in de klas.’

‘Hm, die speelt graag basket, niet?’

‘Hij kiest ook voor huisarts en gaat liefst met mij op kot.’

‘O, dan kunnen jullie samen studeren! Goed, ik telefoneer wat rond voor adressen. Ik heb in Leuven nog veel vrienden en kennissen.’

Een week later rijden we met drie naar Leuven: mijn moeder, Mark en ik. Via haar contacten heeft ze een lijstje met potentiële kotadressen opgesteld. Al na enkele bezoeken blijkt één adres de goede tip. In de Minckelersstraat, op wandelafstand van het station, gaan we langs in een oud rijhuis met hoge plafonds en smalle ramen. Op de eerste verdieping aan de straatkant is een klein balkon. Er zijn vier kamers, voor jongens. Op het gelijkvloers wonen de ‘kotmadam’ en haar man. Ze gaat ons voor om het huis te tonen. Terwijl ze de trap op loopt, begint ze haar rondleiding: ‘Vooraan in de gang mogen jullie de fiets zetten. Er is geen keuken, enkel een gemeenschappelijk toilet halfweg de trap.’ Op de eerste verdieping toont ze ons twee kamers en op de tweede nog twee kamers. Aan de tuinkant zijn de ruimtes duidelijk kleiner, en al verhuurd aan oudere studenten. Wij kunnen de twee gemeubelde vertrekken aan de straatkant nemen. We zien een bed, een kleerkast, een bureau, een boekenrek, een wastafel met spiegel. Sober en netjes. De kamers voelen ruim aan.

De kotmadam besluit haar rondgang met een tip: ‘Jullie mogen een zetel meebrengen, als leeshoek aan een raam. En eventueel een kleine keukentafel met twee stoelen, om hier te eten.’ Zowel Mark als ik zien het wel zitten. Hij kiest voor de eerste verdieping en ik neem de tweede.

‘Mevrouw, kan ik even bij u telefoneren?’ vraagt mijn

moeder aan de kotmadam.

Ze belt naar de ouders van Mark om hun akkoord te vragen voor het huurcontract. Tijdens het gesprekje lacht ze naar ons en steekt haar duim op. Dan legt ze de hoorn neer.

‘Zo Mark, voor jou is het ook in orde.... Mevrouw, we huren de kamers voor onze zonen.’

Diezelfde avond in augustus roept mijn moeder mij in het salon. Mijn vader zit naast haar. Ze heeft op voorhand een lijstje gemaakt, dat ze af en toe checkt tijdens ons overleg. Het gaat over ‘mijn leven op kot’.

‘Zeg eens hoe je dat zelf ziet?’ vraagt ze.

Zo overloopt ze een aantal praktische punten, zoals mijn wekelijks treinvervoer tussen Mechelen en Leuven, waar ik ergens warm kan eten, welk weekbudget ik nodig heb... We maken afspraken en op het eind van dit gesprek zijn mijn ouders gerustgesteld.

‘We zullen altijd klaar staan om te helpen, maar vanaf nu moet je ons dat zelf vragen,’ zegt mijn moeder.

Ik voel het: ze leggen de verantwoordelijkheid over mijn toekomst in mijn handen.

‘We hebben wel nog één verzoek,’ zegt ze.

Ik kijk mijn ouders nieuwsgierig aan.

‘We zouden niet graag zien dat je een dokter *op een piëdestal* wordt, zo iemand die uit de hoogte doet.’

Hoorcolleges

Mijn eerste les is een hele belevenis. In de lange rij jaargenoten schuif ik mee aan bij de ingang van een immens leslokaal. Er is in dit auditorium plaats voor wel vierhonderd studenten, ieder op een houten stoeltje met een opklapbaar schrijftablet. Het half rond gebouw vol hoog oplopende rijen zitbanken lijkt op een Romeinse arena, met centraal onderaan een hoge pupiter en daarachter een heel breed krijtbord. Ik zie vooral jongens, maar toch

ook heel wat meisjes. Voor mij is die vrouwelijke aanwezigheid in de klas nieuw, na twaalf jaar in een jongensschool. Het rumoer is een kakafonie van zenuwachtig door elkaar praten en nerveus lachen, met op de achtergrond het onophoudelijk op- en neerklappen van die schrijftafels, telkens iemand wil inschuiven in een lange rij zitjes.

Toch is deze aula niet groot genoeg, want er zijn ruim achthonderd studenten ingeschreven in dit eerste jaar geneeskunde. Ik volg les in de groep met achternamen die beginnen met A tot L. De andere groep zijn studenten met namen van M tot Z. Het gevolg is dat Mark en ik niet in dezelfde groep les krijgen, want mijn naam begint met een C en zijn naam met een V. Dat vind ik heel jammer. We krijgen wel dezelfde cursus, van dezelfde professor, maar we volgen niet samen de hoorcolleges, onze lessen gaan door op andere momenten. Gelukkig zien we elkaar geregeld op ons kotadres, we hoeven in huis maar een trap op of af te lopen.

Ik voel me – zonder Mark – bij wijze van spreken ‘alleen’ in die overvolle zaal, voor mijn eerste les. Een oude professor komt binnen en er valt een gespannen stilte. De geleerde man houdt blijkbaar van academische competitie en zet ons op scherp: ‘Beste dames en heren studenten, welkom in uw eerste jaar. Kijkt u even aandachtig naar de persoon links van u en naar de persoon rechts van u. In uw tweede jaar zal één van beiden niet meer naast u zitten... de helft van de aanwezigen komt het eerste jaar niet door.’ Die zeven jaar worden ons dus voorgesteld als een keiharde afvalrace, onder het asociale motto: ‘Ieder voor zich.’ Gelukkig zetten de meeste studenten zich daarboven. Er worden druk lesnotities uitgewisseld en extra uitleg over de cursus gedeeld.

De hoorcolleges, de praktijklessen, de examens. In het eerste jaar is het zo snel mogelijk aanpassen. Jaar na jaar raak je het ritme beter gewend.

De eerste vijf jaar opleiding zijn heel theoretisch, met

dikke cursussen. Je zit urenlang in de hoorcolleges, en loopt of fietst van de ene aula naar de andere. Zelfs in de praktijklessen kom je zelden een zieke tegen. Af en toe laat een professor zijn patiënt met bed en al 'als model' binnenrollen.

Er zijn studenten die het hele jaar allerlei activiteiten blijken te doen, behalve studeren. Pas enkele weken voor de examens vliegen ze in hun boeken en komen het jaar met vlag en wimpel door. Ik ben heel verbaasd en stikja-loers over hun studiemethode met die fenomenale eind-sprint. Mijn systeem is totaal anders, eerder dat van de trage schildpad dan van de snelle haas. Ik moet het hebben van dag aan dag studeren, het ganse academiejaar door. Weinig tijd daarbuiten voor wat dan ook. Ik leef gefocust op het verwerken van de vloedgolf kennis die me overspoelt en waarin ik tracht boven te drijven. Tijdens de examenperiode gaat dat constante tempo zo door, er zit weinig eindsprint in, gewoon methodisch alles nog eens doornemen.

Op die tijdsintensieve manier ben ik ieder academiejaar telkens in juni geslaagd. De twee maanden zomervakantie ben ik vrij. Mijn ouders verwachten niet dat ik dan een vakantiejob aanneem. Ze zijn duidelijk blij dat ik elk jaar zonder herexamens doorkom. Ze zien veel liever dat ik op reis ga met vrienden, wat sport doe of gewoon thuis zalig zit te niksen.

Praktijkstages

Na vijf jaar liggen de overvolle aula's grotendeels achter de rug. Uit die lange periode herinner ik me enkel een korte verpleegstage, eerder een observerende kijkstage als kennismaking met een ziekenhuisdienst. Toch kan ik me op die afdeling nuttig maken als zorghulp, dankzij mijn vroegere vakantiejob: correct een ziekenhuisbed verschonen, eetplateau's aan bed ronddragen, hulp verlenen om naar het toilet te gaan. Het werktempo van de

verpleging ligt in een algemeen ziekenhuis wel veel hoger dan ik heb ervaren in het paviljoen voor psychiatrische residenten. 'Goed dat jij meehelpt. We kunnen hier iedere extra hulp gebruiken,' klinkt het in het ziekenhuis. Ik kan me sindsdien goed inleven in de lange strijd van verpleegkundigen voor meer personeel en een hoger loon, onder de kernachtige slogan De Witte Woede.

De twee laatste academiejaren zijn eindelijk praktijkgericht onderwijs. Het zesde jaar bestaat uit drie langere stages van telkens vier maanden in een ziekenhuis. Zo doorloopt iedere student de dienst heelkunde en spoedgevallen, de dienst verloskunde en pediatrie, en de dienst inwendige ziekten. De universiteit stuurt me hiervoor naar drie verschillende ziekenhuizen in de provincie Antwerpen.

De twee zomermaanden daarna zijn geen vakantie, maar een universitaire ziekenhuisstage, in binnen- of buitenland. Ik kies de laatste optie, en vraag specifiek een stage in een ontwikkelingsland. Het wordt Algerije, pas sinds 1962 onafhankelijk van Frankrijk na een lange en bloedige koloniale oorlog. Via de hoofdstad Algiers beland ik met een tiental jaargenoten in de havenstad Oran aan de Middellandse Zee, dichtbij de grens met Marokko. Die stage breng ik deels door op de materniteit en de wachtdienst van het ziekenhuis, maar vooral in een wijkgezondheidscentrum in een dichtbevolkte buurt. Daar werken een huisarts, een kinderarts en een vroedvrouw. Ik trek er in mijn eentje naartoe, iedere werkdag over en weer in een overvolle autobus... van een Belgische busbouwer. Toevallig valt dat jaar de ramadanperiode midden in deze zomermaanden. Het is voor mij een boeiende ervaring in een Arabisch land met een islamitische cultuur.

Het laatste jaar is verdeeld over twee tijdsblokken. De eerste helft doe ik korte stages van telkens enkele weken binnen het universitair ziekenhuis. Het gaat om hooggespecialiseerde afdelingen zoals oogheelkunde. Ik herinner me vooral de kankerafdeling. In het begin van de jaren 80

is de behandeling van sommige kankers nog beperkt en de overleving erg onzeker. Het is voor mij zeer confronterend om jongeren met ernstige leukemie te onderzoeken. Of in de gang het bezoek van een jonge vrouw met een klein kind op de arm te zien passeren, op weg naar de kamer van de jonge vader met terminale kanker. Die man is vierentwintig jaar, net als ik.

In dat zevende jaar volgen nog enkele theoretische examens. Eerlijk gezegd, dat soort toetsen ben ik kotsbeu. Gelukkig is het lot me gunstig gezind: ik ben ingedeeld in de eerste kleine groep uit honderden jaargenoten om al begin 1981 het allerlaatste theoretische examen af te leggen. We zitten met een vijftal studenten in een ziekenhuisgang te wachten, wanneer de professor de deur van zijn bureau opent: 'Oké, wie komt eerst?' Iedereen kijkt even naar elkaar, dan sta ik snel op en stap resoluut naar binnen. Ik wil er van af.

Ik heb gekozen voor huisartsgeneeskunde. Daarom volgt – na anderhalf jaar stages in ziekenhuizen – voor mij ten slotte een half jaar opleiding in het universitair huisartsencentrum, waarvan twee maanden stage: een maand in Keerbergen en een maand in Herentals. Daar loop ik iedere werkdag mee met een huisarts tijdens de raadplegingen en huisbezoeken. De sfeer in een huisartspraktijk is totaal verschillend als die in een hospitaal. Gemoedelijker, dichterbij de mensen. Ik voel me hier beter functioneren dan in een ziekenhuis. Huisarts wil ik worden.

Diploma

In juli 1981 ga ik naar mijn plechtige diploma-uitreiking in de Universiteitshal. Hetzelfde gebouw waar ik me zeven jaar eerder met mijn moeder inschreef, maar nu is er een grote receptie voor enkele honderden afgestudeerde artsen en hun familie. Mijn ouders en mijn vriendin Mirjam staan bij mij aan een hoge tafel. Na een korte toespraak wordt de lange lijst geslaagden alfabetisch voor-

gelezen. Wanneer mijn naam passeert, klinken we met een glaasje schuimwijn op dit feestelijk moment. Nadien trakteert mijn moeder ons met een etentje in een Chinees restaurant. 'Ik ken nog een goed adresje hier in Leuven,' zegt ze.

3 - ZO WIL IK DOKTER WORDEN (1981)

Wat te doen?

Eindelijk heb ik mijn doktersdiploma op zak. Maar wat ga ik er in feite mee doen? Tijdens de voorbije jaren aan de universiteit dacht ik daar regelmatig over na, maar zonder helder besluit. Pas in de zomer van 1981 krijgt mijn toekomstplan eindelijk concreet vorm, dankzij enkele doorslaggevende gebeurtenissen en ervaringen. Voor mezelf zet ik de hele evolutie chronologisch op een rijtje.

In mijn herinnering liggen de eerste vage ideeën over 'dokter worden' vroeg in mijn jeugd. Op mijn zestiende kijk ik 's avonds thuis mee naar het BRT-nieuws en lees ik dagelijks de krant. Niet voor de sport, maar voor de politieke artikels.

Zo trekt in 1972 een ongewoon bericht mijn aandacht. Een pas afgestudeerde huisarts is met een collega een praktijk gestart in Hoboken bij Antwerpen. Het duo vestigt zich in 1971 in de buurt van Moretusburg, de arbeiderswijk naast een groot metaalbedrijf. De Métallurgie Hoboken is in 1887 opgericht om looderts te verwerken. Begin jaren zeventig sterven er paarden en koeien die gras eten in hun weilanden rond de fabriek. De jonge dokter komt in de pers met zijn aanklacht over de loodvervuiling van dat bedrijf. Lood is heel gevaarlijk voor de gezondheid, niet alleen voor dieren maar ook voor mensen. Kinderen kunnen er blijvende hersenschade door oplopen. Maar ook voor de arbeiders en de volwassen omwonenden vormt dat loodstof een groot gezondheidsrisico. Ik bewonder de moed van die jonge arts om principieel en onvervaard op te komen voor de gezondheid van zijn patiënten en het leefmilieu in zijn buurt. Het is de eerste keer dat ik iets lees over dokter Kris Merckx.

Eind 1973 hoor ik opnieuw iets over dezelfde huisarts, ditmaal op de radio. Hij wordt veroordeeld door de Orde